

Kunst als spiegel van de ziel

Jorien Schippers en Bente Schonkeren

Daar staan ze, voor de poort van het mooie, oude gebouw waar het Stedelijk Museum Breda is gehuisvest: de deelnemers aan het zingevend gesprek. Wij als begeleiders zien hen wat om zich heen kijken om uit te vinden wie ook voor deze bijeenkomst komt. Het zijn nu nog eenlingen of soms duo's. De komende anderhalf tot twee uur zal daar verandering in komen. We hebben de afgelopen week de tentoonstelling *Ambitie en verlangen* al bezocht, om te te ervaren wat deze vorm van contact met je doet. Kan en durf ik antwoord te geven op de soms indringende of confronterende vragen die de ander me stelt? Hoe tast ik af of ik de vraag die ik in mijn hoofd heb, ook kan stellen aan de persoon die ik voor me heb? En hoe zorg ik dat het in de groep veilig is en blijft?

Na binnenkomst verzamelen we bij het begin van de expositie en starten ter kennismaking met een beknopte inleiding op het thema, een korte introductie van onszelf en een vraag die de verbeelding prikkelt, zoals: 'Welk beeld heb jij bij het woord ambitie?' Dat is bij de deelnemers vaak zoeken, omdat we veelal 'woorddenkers' zijn. Als je loskomt van deze manier van denken, wordt de verbeelding aangesproken en komen er mooie beelden tevoorschijn, zoals ladder, hart of het betonnen beeld van een harde werker. We zoomen in op zo'n antwoord, zodat dit een gedeelde beleving wordt die zowel bij de persoon als de groep gaat leven. De deelnemers worden vervolgens uitgenodigd om uit de tentoonstelling *Ambitie en verlangen* een schilderij of een object te kiezen dat hen raakt. Komt dat door schoonheid of door lelijkheid? Roept het een emotie of herinnering op? Raakt het zonder woorden? Alles kan. Er gelden slechts twee regels: dat je bij de rondgang niet naar de bordjes kijkt en dat er hier geen goed en slecht bestaat. Het gaat erom wat je aandacht trekt. Zo kijken we met open aandacht en laten we de beelden voor en door ons spreken.

Zodra iedereen een kunstwerk gekozen heeft, vragen we wie dit met de groep wil delen. We zorgen ervoor dat iedereen aan de beurt komt. Een deelnemer kiest het portret van een vrouw. Ze vertelt wat ze allemaal ziet, wat haar het meest aan haar opvalt. We zoomen in op wat ze vertelt: aan wie doet het portret je denken? Wat maakt dat je nu aan die persoon denkt? Hoe oud zou de afgebeelde vrouw zijn? Wat doet ze in het dagelijks leven? Is ze gelukkig? Herken je de getoonde emoties en waar raakt het met jouw leven? Zou je deze vrouw in het echt willen ontmoeten? Hoe zou die ontmoeting eruit zien? Wat zou je haar willen vragen? Wat zou je haar willen vertellen? Wat in haar kleding valt je op? Is kleding belangrijk voor jou? Als begeleiders stemmen we af op de antwoorden, de getoonde gelaatsuitdrukkingen en de emoties die worden waargenomen. Ook de groep krijgt vervolgens op natuurlijke wijze ruimte om te reageren. Daarbij merken we dat de betrokkenheid tussen de deelnemers groeit, de onderlinge veiligheid neemt toe; men raakt vertrouwd met elkaar.

Op deze wijze gaan we in gesprek met elke deelnemer en zijn of haar uitgekozen object. Hierbij komt veelal iets van het eigen proces van de deelnemer naar voren; soms diepgaand, ontroerend en

verdrietig, soms verrijkend, verhelderend en inzichtgevend. De deelnemer leert zichzelf als het ware kennen via het schilderij. En dat is precies wat kunst kan doen; het werk als spiegel van de ziel om jezelf in te aanschouwen en te verkennen, om via de (taal van) verbeelding tot uitdrukking te brengen wat er in je speelt, waar je mee worstelt, wat je blinde vlek is of in welke levensfase je zit. We richten ons op kunst, omdat dit een veilig medium is om tot zingevende gesprekken te komen. Dat maakt de samenwerking tussen kunstenaar en geestelijk verzorger ook erg waardevol: de kennis en kunde van beide vakgebieden verrijken elkaar.

Omdat er veel gebeurt in dit anderhalf uur durend samenspel, ronden we gezamenlijk af met een symbolisch kopje koffie, waarbij het er vooral om gaat weer te 'landen'. Door het uitwisselen van ervaringen en het delen van dagelijkse dingen wordt er een veilige doorgang gecreëerd, vanuit de binnenwereld weer naar de buitenwereld. Enkele reacties: 'Zo heb ik nog nooit naar mezelf gekeken, ik heb iets nieuws ontdekt', 'Het was een verademing om zo naar kunst te mogen kijken, want ik hoef er helemaal niets van te weten of te snappen', en: 'Wat bijzonder dat je vanuit je persoonlijke kijk zulke verrassend kloppende inzichten over jezelf kunt krijgen.'

We merken dat de deelnemers – bij de ingang nog op zichzelf staande individuen – een groep zijn geworden, waarin heel persoonlijke ervaringen zijn gedeeld. Wij noemen dit zingevend gesprek ook wel de 'kunst van de ontmoeting': het is een vrijplaats waar we met wederzijds respect kunnen reflecteren op kunst als spiegel van de ziel.

Drs. J.J.M. Schippers MBA is gebiedscoördinator en geestelijk verzorger thuis bij Zinvol Centrum voor Levensvragen en geestelijk verzorger bij Avoord te Etten-Leur, Rijsbergen en Zundert. E-mail: jorien@zinvolcentrumvoorlevensvragen.nl. B. Schonkeren is kunstenaar en beeldend begeleider te Nuenen en creatief begeleider bij Hospice Marianahof te Etten-Leur.